

Ove će se godine **Svjetski dan svjesnosti o autizmu**, koji se obilježava svakog **2. travnja**, odvijati pod motom „**Ja mogu učiti - ja mogu raditi**“. Poremećaj iz spektra autizma (PSA) ne može se liječiti, ali se osobi, koja ga ima, može pomagati da u najvećoj mjeri razvije svoje potencijale. Osobito je važna rana dijagnostika, pa onda na osnovu nje i rana intervencija koja podrazumijeva pomoć niza stručnih osoba, osobito logopeda, edukacijskih rehabilitatora i radnih terapeuta. Posljednjih godina, s obzirom na rast broja djece kojoj je dijagnosticiran taj poremećaj sve više roditelja na vrijeme dobiva adekvatnu stručnu pomoć za svoju djecu.

Dovoljno takve neophodne stručne podrške nije imala većina sad već odraslih osoba s PSA. Jedan od njih je i **Luka Teković**, čija životna priča utjelovljuje sudbinu mnogih, njemu sličnih autističnih mladića i djevojaka, muškaraca i žena.

Luka ima 38 godina. Ima mamu, tatu i brata. S njime se može komunicirati, no treba znati kako. Budući da mu je svijet u kojem živi nedokučiv, potrebne su mu osobe koje će o njemu stalno brinuti. Uglavnom je nasmiješen, vedar, voli biti u društvu drugih. Kad nekog prvi ili nije važno koji put vidi, osobito će ga zainteresirati ručni sat, htjeti će oslušivati njegov magični tik-tak.

Lukini roditelji prošli su trnovit put onih koji su probijali barijere nedovoljnog znanja, pa i predrasuda i kod stručnih osoba i u svojoj okolini. O autizmu se u doba njegova djetinjstva mnogo manje znalo nego što se zna danas. Zato i nije imao prilike dobiti onoliko stručne podrške koliko mu je trebalo, a koliko je danas dobivaju djeca s PSA u našim dječjim vrtićima, školama i drugim ustanovama koja o njima brinu.

Nakon što je završio školovanje u pulskoj **Školi za odgoj i obrazovanje**, s navršenom osamnaestom godinom, Luka je prešao u dnevni boravak **Centra za rehabilitaciju (CZR) Pula** da bi tamo mogao provoditi svoja prijepodneva, a kako bi njegovi roditelji mogli raditi.

No, nije sve tamo išlo glatko. Osobe s PSA posebna su grupa unutar drugih osoba s teškoćama u razvoju, a i svaki autističan je drugačiji od drugih. Nema obrasca po kojem se može sa svima jednako raditi, iako postoje neke opće smjernice. Autistični s težim oblikom poremećaja slabo funkcioniraju u grupi, njima treba stručna osoba koja će raditi po modelu „jedan na jedan“.

Takvu osobu Luka u Centru nije imao, dok se prije nekih šest mjeseci nije pojavila **Lilijana Vranjican** koja je postala njegova osobna asistentica. Lilijana je vjeroučiteljica sa stažom stečenim uglavnom radom u školi. Lilijana nije edukacijski rehabilitator, niti radni terapeut, ali puno zna. Na fakultetu su joj omiljeni sadržaji bili iz područja antropologije, psihologije i pedagogije. Najvažnija stvar koju ona ima je ipak nešto što na diplomi ne može pisati, a to je empatija, posebno prema osobama s teškoćama. Lilijana i Luka su „kliknuli“. A to nije lako, jer raditi s Lukom znači uložiti jako puno truda i moći se veseliti posve malim uspjesima.

No, ona zna da je i Luka kockica koja doprinosi šarenilu svijeta, da u njemu i on mora imati svoje mjesto. Lilijana želi da Luka bude aktivan, želi da i on radi nešto što će biti konstruktivno za razvoj i održavanje njegovih kognitivnih i emocionalnih potreba. Počinje s njime crtati, s predloškom i bez, lijepiti, mijesiti, čavlati, stvarati rukama. Voditi ga, motivirati, hvaliti. Dok pandemija korona virusa i njih nije razdvojila. Sad je Luka, kao i drugi, opet kod kuće, na brizi svojih roditelja. Nema više Lilijaninih pusa, njihovog

zajedničkog smijeha, posrtanja, padanja, pa podizanja i nastavljanja zajedničkog svakodnevnog hoda kroz dan. Nema obilježavanja blagdana, stvaranja, rada rukama, užitka u zajedničkom druženju. Nije dovoljno kad roditelji kažu „Bravo Luka, ti to možeš“, nekako je lijepo kad to kaže i Ljiljana. Uz nju je lakše biti marljiv, puno raditi, život je poticajniji i bogatiji kad u njemu ima više dobrih ljudi.

U našoj su zemlji rijetke odrasle osobe koje, kad izađu is sustava odgoja i obrazovanja nastavljaju dobivati neki oblik podrške u vidu npr. likovnih, glazbenih ili sportskih radionica prilagođenih njihovim potrebama. Ako takvih radionica i ima, organiziraju ih i plaćaju sami roditelji. Još manje ima osobnih pomoćnika koji bi radili u ustanovama kao što su centri za rehabilitaciju. Luka je dokaz koliko je kvalitetniji život osobe s PSA kad uz nju stoji dobar osobni asistent, koliko je takva pomoć dragocjena i autističnom i njegovoj obitelji, pa i drugim korisnicima i djelatnicima ustanove poput CZR.

Luka i njegovi roditelji članovi su **Udruga za autizam Istra**. UAI je članica **Saveza udruga za autizam Hrvatske (SUZAH)**. SUZAH je član europskog saveza istovjetnih udruga.

Svi će oni ove godine, silom prilika, na svoj dan ostati u svojim domovima; neće biti plavih balona i prigodnih okupljanja. Ali, ovogodišnji moto dana autizma, Luka Teković i Ljiljana Vranjican potvrđuju svojim primjerom. Luka je dokazao da može učiti, da može raditi. Na svoj osobit način. Uostalom, kao i svatko od nas, zdrav ili bolestan, s invaliditetom ili ne.

Kad ovaj virus nestane i Luka se s Ljiljanom vrati u svoj centar, opet će frcati iskre kreativnosti i veselja, mrštenja i otpora, radosti svakodnevnog druženja dvije osobe koje su „kliknule“, sretne u svom zajedništvu.

I zato, poruka Udruge za autizam Istra ove godine, povodom Svjetskog dana svjesnosti o autizmu glasi „Želimo da svaki Luka u našoj zemlji dobije svoju Ljiljanu!“